EBÛ NASR SERRÂC TÛSÎ

Evliyânın büyüklerinden, maddî ve ma’nevî İlimler sahibi. Ebû Nasr künyesi olup, ismi, Abdullah bin Ali’dir. Tûs şehrinde doğup yaşadığı için, Tûsî nisbet edildi. Saraçlık yaparak nafakasını temin ettiği için, Serrâc lakabı verildi. Tâvûs-ul-fukarâ diye bilinirdi. 378 (m. 988) yılında Tûs şehrinde vefât edip, oraya defn edildi.

Zamanının büyüklerinden ders aldı. Ebû Muhammed Mürteiş’in talebesi idi. Sırrî-yi Sekatî ve Sehl-i Tüsterî gibi büyük evliyâları gördü. Ca’fer Huldî ve Ebû Bekr Muhammed bin Dâvûd Dûkki de onun hocaları arasındaydı. Az yer, az uyur, çok ibâdet ederdi. Ömrü, Allahü teâlânın dinini öğrenmek ve öğretmekle geçti. Onun en mutlu günü, gerçek ma’nâda Allahü teâlânın rızâsına uygun yaşadığı gündü. Allahü teâlânın seçilmiş, sevgili kullarına hizmet eder ve onların sözlerini kitaplarında yazardı. Tâvûs-ul-fukarâ lakabı da bundan dolayı verilmişti. Tasavvuf ve hakîkat bilgilerinde birçok sözleri vardır. Bir kimsenin tövbe etmesine çok sevinir, kendisini vesîle ettiği için Allahü teâlâya şükrederdi. İşlediği sevâblara ve yaptığı ibâdetlere de tövbe eder, ancak Allahü teâlânın rızâsına kavuşmakla Cennetine girebileceğini söylerdi.

Pekçok insan, bu mübârek zâta talebe olmak istedi. Onları doğru yolda ilerletmeyi, Cehennem ateşinin şiddet ve dehşetinden kurtarmayı vazîfe bildi. Çok kıymetli talebeler yetiştirdi. Onlar da hocalarından aldıkları feyz ve bereketi, emredilen yerlerde saçtılar. Beldeler, yıllarca onların nûru ile parladı. Bunlardan en meşhûru Ebü’l-Fadl İbni Hasen Serahsî’dir. O da, Ebû Sa’îd Ebü’l-Hayr’ın üstadıdır.

Pek kıymetli eserleriyle de, büyüklerin sözlerini daha sonraki nesillere aktaran Ebû Nasr Serrâc’ın en meşhûr kitabı, Lum’a’dır. Lum’a’nın baskısı yapılmıştır. Bu eseri, evliyânın sözleri ve halleriyle ilgili daha sonra yazılan birçok esere kaynaklık etmiştir. Risâle-i Kuşeyrî ve Keşf-ül-mahcûb bunlardandır. Serrâc’ın feyz kaynağı olan diğer bir eseri de Kitâb-ül-milh’tir.

Onun şu menkıbeleri meşhûrdur:

“Bir sene, Ramazan ayında Bağdâd’a gitti. Kendisine Şünûziyye mescidinde bir oda verip, talebelere imamlıkla vazîfelendirdiler. Bayrama kadar onlara imamlık yaptı. Teravih namazında beş defa Kur’ân-ı kerîm’i baştan sona okurdu. Hizmetine bakan kimse, hergün odasına gelir ve çörek bırakırdı. Bayram günü çöreklerin hepsinin olduğu gibi durduğu görüldü.”

“Yanan bir tandırın başında, ma’rifetden konuşuyorlardı. Ebû Nasr Serrâc, birden değişip ateşe doğru yürüdü. Tam ateşin ortasında Allahü teâlâya secde etti. Ateşten çıktığında yüzünde hiçbir yanma alâmeti görülmedi. “Bu hâl nedir?” diye sorulunca: “O’nun dergâhında gözyaşı dökenin, yüzünü yakmaya ateşin gücü yetmez” buyurdu.

Tûs’ta “Benim toprağımın önünden geçirilen cenâze, Allahü teâlânın rahmetine kavuşur, bağışlanır” buyurduğu söylenir ve bu müjdeye kavuşabilmek için, cenâzeler onun kabri önünde bir müddet bekletildikten sonra defn edilirdi.

Onun kıymetli sözlerinden ve daha önceki İslâm âlimlerinin nasîhatlerinden yaptığı nakillerden ba’zıları şöyledir:

“Dünyâyı iki defa terk etmek lâzımdır. Önce dünyânın her türlü ni’metlerini terk etmek. Sonra ni’metlere şükür için dünyâya dönmek ve dünyâ hırsından uzak olmaktır.

“Nefsine karşı olan sevginden dolayı isteklerine rızâ göstermek, onu Cehenneme atmaktır.”

“İnsanlar edebi üç ayrı şekilde anlamaktadırlar Dünyâ ehlinin edebi; fesahat ve belagat ilimlerine sahip olup, padişahların isimlerini ve şiirlerini ezberlemektir. Dünyaya ehemmiyet vermeyen zahidlerin edebi; riyâzet çekerek nefsi ıslâh etmek, şehvet ve arzularını terk ederek dînin emir ve yasaklarına uygun hareket etmektir. Âriflerin edebi; kalb temizliği, sırların kontrolü, vaktin muhafazası, hatıra gelen şeylere iltifât edilmemesi, taleb, huzûr ve kurb ânında edebe riâyet edilmesidir.”

“Tüster şehrine gittiğimde, Sehl bin Abdullah’ın evini ziyâret ettim. Halk evin bir odasına, “beyt-üs-sibâ” (yırtıcı hayvanlar odası) diyordu. Bunun sebebini sorduğumuzda, “Arslanlar Sehl’i ziyârete gelirdi. O da, onları bu odada misâfir eder, et ikram eder, sonra da salıverirdi” dediler. Biz bu durumu Tüster halkından kime sorduysak aynı cevâbı aldık.”

İbn-i Rüveym’e “Allahü teâlânın insanlar üzerine ilk olarak farz kıldığı şeyin ne olduğu soruldu. O da, “Ma’rifettir. Nitekim Allahü teâlânın, “Ben cinni ve insi yalnız bana ibâdet etsinler diye yarattım” (Zâriyât-56) şeklinde bildirdiği âyet-i kerîmede “İbâdet etsinler” kısmını İbn-i Abbâs hazretleri, “Tanısınlar” şeklinde tefsîr etmiştir” buyurdu.

Tevekkülü Ebû Bekr Dekkâk ve Sehl bin Abdullah’ın şu sözleri ne güzel anlatır: “Tevekkül; yarını düşünmeyip, hayatının o günde son bulacağını düşünmektir. Tevekkül; kulun Allahü teâlânın irâdesine kendisini tam teslim etmesidir:”

Tevekkülün şartı, Ebû Türâb Nahşebî’nin şu sözünde bildirilmiştir: “Bedeni Allahü teâlâya ibâdette kullanıp, kalbiyle Rabbine bağlanmak, Allahü teâlânın kâfi olduğuna kalbin mutmain olması, verilirse şükredip, verilmezse sabretmektir.”

Yahyâ bin Muâz buyurdu ki: “Allahü teâlâyı seversen, halk da seni sever. Allahü teâlâdan ne kadar korkarsan, insanlar da o kadar senden korkar. Sen ne kadar Allahü teâlâ ile meşgûl olursan, insanlar da o kadar seninle meşgûl olur.”

Ebü’l-Hasen Dîneverî’den “Ma’rifet nedir?” diye soruldu. “Allahü teâlânın ni’metini görmek ve bu ni’metlere şükürden âciz olduğunu anlamaktır” buyurdu.

Ebû Nasr Serrâc eserinde, hadîs-i şerîf de rivâyet etmiştir. Rivâyetlerinden ikisi şöyledir:

Resûlullah (aleyhisselâm): “Kim âşık olup iffetini korur, aşkını gizler ve bu hâl üzere vefât ederse, şehîd olur.”

“Sizden biriniz kendisi için istediğini, mü’min kardeşi için de istemedikçe, kâmil îmân sahibi olamaz” buyurdu.

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Şezerât-üz-zeheb cild-3, sh. 91

2) Mir’ât-ül-cinân cild-2, sh. 408

3) Mu’cem-ül-müellifîn cild-6, sh. 89

4) Esmâ-ül-müellifîn cild-1, sh. 447

5) İzâh-ül-meknûn cild-2, sh. 552

6) El-A’lâm cild-4, sh. 104

7) Nefehât-ül-üns sh. 324

8) Risâle-i Kuşeyrî sh. 26, 369, 370, 562, 674

9) Tabakât-üs-sûfiyye sh. 111